

**Про накази МОН України
щодо засад формування переліку фахових видань
та опублікування результатів дисертаційних досліджень**

У жовтні минулого року Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (нині Міністерство освіти і науки) було підписано і зареєстровано у Міністерстві юстиції України два накази, що викликали бурхливу реакцію та, почасти, різку критику вітчизняної наукової спільноти.

Це наказ від 17.10.2012 № 1111 "Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України" (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 2 листопада 2012 року за № 1850/22162) та наказ від 17.10.2012 № 1112 "Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук" (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 2 листопада 2012 р. за № 1851/22163).

Перший з цих наказів, яким фактично затверджено нові вимоги до наукових фахових видань України, придатних для опублікування основних наукових результатів та наукових праць здобувачами наукових ступенів і вчених звань, набув чинності з дня опублікування, окрім двох важливих пунктів.

Ці два пункти (2.9 та 2.12) набули чинності пізніше – 01 січня 2013 року. У цих пунктах зазначено, що до Переліку наукових фахових видань України включаються друковані (електронні) наукові фахові видання, які відповідають таким вимогам:

2.9 наявність статей англійською мовою на веб-сторінці видання;

2.12 випуск номерів видання українською, або російською, або іншими регіональними мовами та/або англійською мовою".

Новий Порядок є дещо осучасненим старим, але, попри всі сподівання наукової спільноти, він не тільки вирішив жодних питань, а лише додав нові. Позитивною тенденцією видається тільки вимога ширшого використання іноземних мов та створення веб-сторінок наукових періодичних видань.

Характеризуючи основні недоліки цього порядку, наведемо уривок зі статті "Про ефективність видання наукових журналів в Україні" (Я.С. Яцків, А.І. Радченко; Вісн. НАН України. – 2012. – № 6): "По-перше, вони

[нові вимоги] не враховують вимог світових наукометричних і реферативних баз даних, зокрема ... до оформлення пристатейних переліків посилань, а також до оформлення резюме до статей, обов'язкової для сучасного наукового періодичного видання наявності робочого, постійно оновлюваного електронного ресурсу з англomовною частиною (з англomовним інтерфейсом, переліком і анотаціями статей, допоміжною інформацією).

По-друге, жодної уваги не приділено питанням співіснування паперових і електронних видань, зокрема, обрахунку тиражів для цих видань, здійснення розсилки чи забезпечення наявності їхніх контрольних примірників у всіх провідних наукових вітчизняних бібліотеках (відповідно до Закону України та постанови Кабінету Міністрів України щодо обов'язкового контрольного примірника та його доставляння). Крім того, осторонь залишився той факт, що електронне видання не підлягає в Україні державній реєстрації, отже не є легітимним (відповідно, не може мати Свідоцтва про державну реєстрацію, не відповідає вимогам до фахових видань і "не придатне" для опублікування результатів дисертаційних досліджень).

По-третє, всі вимоги спрямовані на оцінювання формального боку організації роботи видання і жодним чином не враховують його наукової вартості. Тож фактично, за цими вимогами можна оцінити лише роботу редакції – наскільки сумлінно її працівники виконують розсилку контрольних примірників, наповнення веб-ресурсу, подання матеріалів у електронному вигляді до НБУВ чи "Джерела", наскільки активно вони прагнуть включення видання до світових інформаційних агрегаторів і т. п.

І основне – наукове фахове видання чомусь повинна затверджувати до друку вчена рада наукової установи-засновника. А для чого тоді поважна редакційна колегія з обов'язковими іноземними фахівцями і так само обов'язковими штатними працівниками установи-засновника (вочевидь, вони ж є і членами вченої ради)? Які ж тоді повноваження редакційної колегії?"

Жодним чином також не враховано інтереси чи зобов'язання наукових періодичних видань перед передплатниками та зарубіжними установами-видавцями, які здійснюють випуск українських наукових журналів за кордоном англійською мовою. Адже пункт "2.8 безоплатне розміщення електронної копії наукового фахового видання на сайті Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського НАН України у розділі

"Наукова періодика України" (для періодичних друкованих наукових фахових видань)..." та згаданий вище пункт "2.9 наявність статей англійською мовою на веб-сторінці видання" фактично позбавляють сенсу механізм передплати видань і вимагають порушення міжнародних угод щодо видання англійських версій журналів за кордоном.

Єдиний спосіб задовольнити нові вимоги до наукових фахових видань і зберегти міжнародні угоди й передплатників – це послідовне провадження редакційною колегією інформаційної стратегії, що будуватиметься на чіткому розподілі способів і термінів представлення актуальної та архівної інформації видання (наприклад, п. 2.9 не вимагає відкритого доступу до англійських статей на веб-сторінках).

Важливо також, що: "5. Друковане (електронне) наукове видання включається до Переліку наукових фахових видань України строком на п'ять років. Поновлення у Переліку наукових фахових видань України на наступний строк здійснюється відповідно до пунктів 2–4 цього Порядку".

На сьогодні повної перереєстрації усіх наукових періодичних фахових видань Департамент атестації кадрів Міністерства освіти і науки України не здійснюватиме. До перереєстрації документи слід готувати тільки тим виданням, у реєстраційних документах яких (Свідоцтві про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації України) відбулися зміни. Решта видань поки що залишається у списку на підставі документів, поданих раніше, зокрема у 2011 році.

Другий зі згаданих наказів, яким встановлено вимоги до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, мав набути чинності також з дня опублікування, "крім абзацу другого підпункту 2.1 пункту 2 та абзацу другого підпункту 2.2 пункту 2, які набирають чинності з 01 січня 2013 року".

Бурхлива реакція наукової громадськості призвела до того, що до цього наказу вже за півтора місяці були внесені зміни. Наказ від 03.12.2012 № 1380 "Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17 жовтня 2012 року № 1112" зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20 грудня 2012 р. за № 2129/22441.

Тут вказані вище абзаци підпунктів 2.1 та 2.2 викладені більш коректно, а набуття ними чинності відкладено до 01 вересня 2013 року.

Отже, вимоги до переліку публікацій здобувача наукових ступенів доктора та кандидата наук виглядають сформульовано так:

"2. Установити, що:

2.1 за темою дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук необхідна наявність не менше 20 публікацій у наукових (зокрема електронних) фахових виданнях України та інших держав, з яких:

не менше чотирьох публікацій у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямом, з якого підготовлено дисертацію. До таких публікацій можуть прирівнюватися публікації у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; ...

2.2 за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук необхідна наявність не менше п'яти публікацій у наукових (зокрема електронних) фахових виданнях України та інших держав, з яких:

не менше однієї статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямом, з якого підготовлено дисертацію. До такої публікації може прирівнюватися публікація у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз...".

Таким чином, ці два документи фактично дозволяють поділити вітчизняну наукову періодику на три групи. Вкажемо їх тут за зростанням значущості, вартісності при оцінці результативності праці науковця.

1. Періодичні видання, що не ввійшли до переліку наукових фахових видань, затвердженого атестаційною колегією Міністерства освіти і науки України. Важливо, що вони цілком вільні від вимог щодо надання "електронних копій на зберігання" та "безоплатне розміщення електронної копії наукового фахового видання на сайті Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського" та щодо обов'язкової наявності "статей англійською мовою на веб-сторінці видання" й "дотримання вимог до редакційного оформлення наукового фахового видання згідно з державними стандартами України".

2. Наукові фахові видання України, включені до відповідного переліку.

3. Наукові періодичні видання України, включені до міжнародних наукометричних баз, публікації у яких прирівнюються до "публікацій у наукових періодичних виданнях інших держав".

Найцікавішим і найбільш продуктивним, з огляду на реалії життя, видається варіант поєднання виданням ознак першої та третьої груп: наукове періодичне видання України, не внесене до переліку фахових видань, затвердженого атестаційною колегією МОН України, але включене до міжнародних наукометричних баз...